

TEVÉKENY RÉSZVÉTEL A KÖZÖS- SÉGBEN

Ökumenikus
tapasztalatsere
a szinodalitás
lehetőségeiről

NEMZETKÖZI
KONFERENCIA
PANNONHALMA

2022.

OKTÓBER 21.

MEGÚJULÁS 2022

PANNONHALMI
FŐAPÁTSÁG

PROGRAM

TEVÉKENY RÉSZVÉTEL A KÖZÖSSÉGBEN. ÖKUMENIKUS TAPASZTALATCSERE A SZINODALITÁS

BEVEZETŐ

GÖRFÖL TIBOR, DEJCSICS KONRÁD OSB

„Istennek a szinodalitás a szándéka a harmadik évezred egyháza számára” – jóllehet ezt a páratlanul súlyos megállapítást Ferenc pápa már 2015-ben megtette, az egész katolikus közösség számára valóságos meglepetéssel ért fel, amikor hat évvel később, 2021-ben az egész világegyházat szinodális útra indította. A szinodalitás azonban nem merül ki meghatározott időtartamú folyamatban, hanem szorosan összefügg a keresztény közösség lényegével. Bartholomaiosz ökumenikus pátriárka régre visszanyúló hagyományt foglalt össze, amikor 2016-ban azt állította Krétán, hogy a szinodalításban testesül meg az egyház egysége, szentsége, apostolisága és katolicitása.

Ennek megértése minden keresztény közösség részéről tanulékonytságot kíván. A Pannonhalmi Főapátság, amelyre II. János Pál és Ferenc pápa egyaránt kifejezetten az ökumenikus szellemiség ápolásának feladatát bízta, e tanulékonytság jegyében szervezi meg a szinodalitással kapcsolatos tapasztalatcseréjét és konferenciáját.

Meggyőződésünk, hogy a monasztikus szerzetesség hagyományában megfigyelhető együttműködési formák az egész keresztény közösség számára termékenyek lehetnek, hiszen már Szent Benedek regulájában is szerepel az a felszólítás, hogy a közösségi tanácskozásokon még a legfiatalabb szerzetes véleményét is meg kell hallgatni. A keresztény egyházak szerkezeti felépítése rendkívül sokrétű mintát mutat, s az együttműködés és a részvétel olyan formáiról tanúskodik, amelyekből a többi egyháznak nemcsak lehetősége, de kötelessége is tanulni. Konferenciánk ezt a szerzetesi és ökumenikus gyökerű tanulási folyamatot kívánja támogatni, átfogó európai horizonton, sőt a globális kereszténység összefüggésében.

MARIO GRECH

Mario Grech bíboros 1957. február 20-án született Máltán. Általános és középiskolai tanulmányait Gozón végezte, majd az ottani szemináriumban filozófiát és teológiát tanult. 1984-ben szentelték pappá, majd Rómában a Pápai Lateráni Egyetemen tanult, a Pápai Aquinói Szent Tamás Egyetemen (Angelicum) pedig kánonjogi doktori címet szerzett. Hazájába visszatérve a Gozó szigetén szolgált. 2005 és 2019 között Gozó püspöke. 2020. szeptember 15-én Ferenc pápa kinevezte a Püspöki Szinódus főtitkárává.

Isten akaratát keressük egymást meghallgatva

A szinodalitás annyira lényeges eleme az egyház életének, hogy csak több résztvevő együttes erőfeszítésével vitatható és világítható meg. Rámutat, hogy mindannyian együttvéve haladunk Isten felé, s közös utunk emberségünkön és a keresztség méltóságán alapul. A szinodalitás révén megértjük, hogy a párbeszéd, a döntéshozás és a megkülönböztetés mindig Isten akaratának felismerését szolgálja, nem pedig annak tisztázását, hogy mit akar a saját csoportunk. Azért hallgatjuk meg egymást, hogy pontosabban meghalljuk a Szentlélek hangját. Ha nem hallgatjuk meg egymást, mind az egyház belső életét szegényebbé tesszük, mind kifelé forduló arcát eltorzítjuk. A szinodalitás érdekében késznek kell lennünk arra, hogy feladjuk megrögzült álláspontjainkat és céljainkat, s elsajátítjuk a párbeszéd és a közös döntéshozás kultúráját. A szinodális folyamatnak nincsenek előre rögzített végeredményei: a Szentlélekre kell hallgatnunk, úgy, hogy meghallgatjuk egymást. Ebben a folyamatban az egyház valamennyi tagjának részt kell vennie, hogy közösen felfedezhessük az élő Isten hangját.

MUSA PANTI FILIBUS

Krisztus Nigériai Lutheránus Egyházának (LCCN) lelkésze és teológusa, s jelenleg az egyház érseke. 2002 óta többféle tisztséget betöltött a Lutheránus Világszövetségben, egyebek között a szervezet főtítkárhelyettese volt. Felesége Ruth Musa, az LCCN lelkésze (három gyermekük és három unokájuk van). 2017 májusában a namíbiai Windhoekben tartott tizenkettedik közgyűlésén elnökévé választotta a Lutheránus Világszövetség. Megalapítása (1947) óta a tizenharmadik elnöke a szervezetnek.

Egy lutheránus gondolatai a szinodalitásról és a keresztény egységről

A szinodalitás fogalma nem gyakran bukkan fel a lutheránus hitvallások hagyományában. Ugyanakkor szervesen hozzátartozik ahhoz, ahogyan Luther újragondolta az egyházat az egyedül hit által nyert megigazulás szempontjából. Az előadás különböző nézőpontokat érvényesítve azt vizsgálja meg, hogyan lehet „együtt haladni” az egyházban a szembenállástól a közösség felé, s ehhez mind a lutheránus hitvallási iratokat, mind Luther saját írásait alapul veszi.

JOB GETCHA

pisidiai metropolita az Egyetemes Patriarchátusnak a Törökországtól délre fekvő közösséghez rendelt püspöke (Antalya székhellyel). A Római Katolikus Egyház és az Ortodox Egyház közötti teológiai párbeszédért felelős nemzetközi vegyesbizottság társelnöke. Liturgikus teológiát tanít a párizsi katolikus egyetemen (Institut Catholique). Számos könyve és tanulmánya jelent meg a liturgia, a lelkiesség és az ökumenikus teológia témakörében.

A primátus és a szinodalitás.

Távlatok és kihívások a mai ortodox egyházban

Az ortodox hagyomány mindig is kiemelte a konciliaritás/szinodalitás jelentőségét, amely meggyőződése szerint ontológiai összefüggésben áll az egyház természetével. A Római Katolikus Egyház és az Ortodox Egyház közötti kétoldalú párbeszéd 2006 óta a szinodalitást és a primátushoz fűződő viszonyát állítja középpontba. A két egyház párbeszédéért felelős nemzetközi vegyesbizottság Ravennai dokumentuma (2007) a szinodalitás három szintjét különbözteti meg: a lokális, a regionális és az egyetemes szintet. A Chieti dokumentum (2016) elfogadja ezt a hármas tagolást, bár rámutat, hogy a szinodalitás gyakorlata nem azonos mindhárom szinten. Az ortodox teológusok elméleti téren ugyan alapvetően egyetértenek a dokumentumok tartalmával, de a szinodalitás helyi és egyetemes szintű megvalósítása problémát és kihívást jelent a mai ortodox egyházban. Az előadás arra törekszik, hogy áttekintse a szinodalitás helyi és egyetemes szintű ortodox gyakorlatában jelentkező problémákat.

ALOIS LÖSER

2005 óta Roger Schütz utódként a taizéi ökumenikus szerzetesi közösség perjele. Először 1970-ben, tizenhat éves korában járt Taizében, amelynek szellemisége azonnal megragadta. Eleinte segítőként élt Taizében, majd 1974-ben belépett a közösségbe. A közösség szabályzata szerint Roger testvér már előre utódjává jelölte ki. Nemcsak a keresztény lelkiség meghatározó alakjaként, de zenészként is ismertté vált. XVI. Benedek évente magánkihallgatáson fogadta, s Ferenc pápa szintén rendszeresen cserél eszmét vele ökumenikus kérdésekről és a közösség találkozóiról.

Hogyan teremtsük meg a keresztények egységét – az emberiség testvérisége érdekében

Az egység előmozdítása, az emberek közötti kapcsolatok támogatása az egyik legnehezebb és legsürgetőbb feladat korunkban. Világunk egyre polarizáltabb, s a keresztényeket is érintik ezek a szembenállások. A határvonalak mind az egyházak között, mind az egyházakon belül egyre élesebbek lesznek, s megosztottságot eredményeznek. Krisztus azonban azt kéri tőlünk: közösségünk révén legyünk annak jele, hogy eljövetelel minden embert egyesíteni akart Isten szeretetében. Arra hív, hogy lépjünk túl a szembenállásokon, s tegyünk tanúságot arról, hogy az egység a nagyfokú sokféleségben is lehetséges. Nem tehetnek-e különösen fontos dolgot a keresztények azért, hogy az emberek mind-mind testvérként élhessenek együtt? Mindannyian tehetünk valamit az egység megteremtéséért. Az előrelépés érdekében találkozunk gyakran egymással, mi, különböző egyházakhoz tartozó megkereszteltek, s imádkozunk közösen, egybegyűlve Isten ígéje körül. Ily módon ráébredhetünk, hogy Krisztus szeretete sokkal fényesebben ragyoghat fel, ha felismerjük, minek vagyunk híján, s ha megnyílunk arra, amit másoktól kaphatunk.

JOHANNES OELDEMANN

római katolikus teológus, az ökumenikus Johann Adam Möhler Intézet (Paderborn) igazgatója. Kutatásaiban főként az ortodox egyházakkal folytatott ökumenikus párbeszéddel foglalkozik. Több ortodox–katolikus párbeszédbizottság tagja, a Német Katolikus Püspöki Konferencia ökumenikus bizottságának tanácsadója, a Pro Oriente Ortodox–Katolikus Párbeszédbizottság tagja. Társalapítója és katolikus titkára a Szent Irenaeus Ortodox–Katolikus Munkacsoportnak, 2022 májusától pedig a Societas Oecumenica, az Ökumenikus Kutatások Európai Intézete elnöke.

A szinodalitás ortodox tapasztalatai.

*Ökumenikus impulzusok a zsinati folyamathoz
a Római Katolikus Egyházban*

Az előadás a szinodalitásról kifejtett ortodox teológiát és annak különböző megvalósulási formáit alapul véve azt kívánja megvizsgálni, milyen tényezők tanúskodnak arról, hogy a katolikus egyház tanulni tud az ortodox egyház szinodális szellemiségétől. Ilyen tényezők a következők: a szinodalitás és a primátus viszonya; a szinodalitás és a kollegialitás kapcsolata; a szinodalitás és Isten népe; a szinodalitás és a megkülönböztetés; a szinodalitás és a szubszidiaritás; a szinodalitás és a felelősség; a szinodalitás és a tanúságtétel. Ha a katolikus teológia az ortodox egyház szinodális rendszerének mind az előnyös, mind az előnytelen vonásait szemügyre veszi, a katolikus teológia egész globális szinodális folyamata tanulni tud az ortodox egyház szinódusokkal kapcsolatos évszázados tapasztalatából.

SABINO CHIALÀ

a Bose-i Monasztikus Közösség perjele, a szemita nyelvek, főként Ninivei Szent Izsák és a keleti szír szerzetesség szakértője. Vendégprofesszorként tanított a jeruzsálemi Studium Biblicum Franciscanumon, jelenleg a torinói teológiai fakultás oktatója.

A milánói Accademia Ambrosiana tagja, az olasz szír kutatóközpont, a Syriaca elnöke, 2014 óta pedig a Római Katolikus Egyház és az Ortodox Egyház teológiai párbeszédéért felelős nemzetközi vegyesbizottság egyik katolikus tagja.

A szentek közössége és a keresztények megosztottsága. Kihívások és távlatok

Az újabb ökumenikus mozgalom egyik gyümölcse, hogy egyre nagyobb hangsúlyt helyezünk az „életszentség ökumenizmusára” (Ferenc pápa). Főként az evangéliumért ma is életüket adó vértanúkat tekintjük egyre inkább valamennyi egyház közös örökségének, túlnyúlva az egyes egyházak jogi határain. Ezzel egyidejűleg a felekezetek tagjai közötti egyetértés növekedésével számos keresztény számára kezd fontos lenni a saját teológiai határaikon túl észlelhető életszentség. A jelenség nem teljesen új, hiszen ismerünk néhány hasonló esetet az ókorból, például Ninivei Szent Izsákkal kapcsolatban, akit valamennyi keresztény hagyomány tekintélyes egyházatyának tartott, noha olyan egyház tagja volt, amely már egyetlen másikkal sincs közösségben. Ennek alapján az előadás azon gondolkodik el, milyen kapcsolat létezhet az életszentség és a helyes tanítás között, s milyen ökumenikus következménye lehet a viszonyuknak.

ZAMFIR KORINNA

egyetemi tanár, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Karán 1998 óta biblikus tárgyakat, ökumenikus teológiát és pszichopatológiát oktat. Kolozsváron orvosi, majd teológiai oklevelet szerzett. 2005-ben a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen doktorált. A Leuveni Katolikus Egyetemen folytatott kétéves kutatói munka után 2012-ben a Regensburgi Egyetemen habilitált, újszövetségi hermeneutika és egzegézis szakterületen. Több szakmai társaság tagja (Studiorum Novi Testamenti Societas, Society of Biblical Literature, European Society of Women in Theological Research).

Konciliaritás az Egyházak Ökumenikus Tanácsa irataiban. Érintkezések, kölcsönhatások, sajátos hangsúlyok

A konciliaritás / szinodalitás, a teológiai reflexió e viszonylag újkeletű témája, jól tükrözi a kortárs, első látásra egymástól független események, teológiai eszmék és ökumenikus iratok kölcsönhatását. Egyrészt a II. Vatikáni Zsinat, mint a nyilvánosság előtt zajló, nagyszabású egyházi esemény jelentős hatással volt az Egyházak Ökumenikus Tanácsa (EÖT) keretében folyó egyháztani párbeszédre, noha a katolikus egyház nem tagja az EÖT-nak. Az EÖT-n belül viszont a konciliaritás értelmezésére hatással volt a keleti teológia, ill. részben a Hit és Egyházalkotmány keretében közreműködő katolikus teológusok munkája. Az uppsalai zárónyilatkozattal (1968) kezdődő időszakot a konciliaritás évtizedének lehet nevezni. A konciliaritás az ökumenikus ekkléziológia kulcsfogalma lett. Érdekes ugyanakkor, hogy miközben a katolikus teológiában a zsinatot követő évtizedekben a téma háttérbe szorult, a 2023-as szinódus előkészítése során újból központi helyet foglal el, és az előkészítő dokumentumokban visszacseng az ökumenikus párbeszéd néhány meglátása.

CSERMELY PÉTER

az Evangélikus Hittudományi Egyetem másoddiplomás teológus MA szakának elvégzése után 2022 júliusában szentelték evangélikus lelkésszé. A budapesti egyetemisták lelkészeként szolgál. 1958-ban született, a Semmelweis Egyetem Molekuláris Biológiai Tanszékének professzora, mestertanár. A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja és az Academia Europaea tagja. Kutatási területe a komplex rendszerek adaptációjával és a hálózatokkal kapcsolatos. Eddig 15 könyve (köztük a *Stresszfehérjék és a Rejtett hálózatok ereje*) és több mint 300 tudományos cikke jelent meg, amelyek független idézettsége huszonegyezer feletti. Diákjai több startup céget alapítottak, amelyek közül a Turbine biotech középvállalat nemzetközi híró lett. 1995 óta számos hazai tehetséggondozó mozgalmat indított el. 2006-tól tíz éven át a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács alapító elnöke, 2012 és 2020 között az Európai Tehetségsegítő Tanács elnöke volt. 2015-től jelenleg már csaknem 50 országra kiterjedő tehetséggondozó hálózatot hozott létre. 2008 és 2010 között a köztársasági elnök által felkért Bölcsék Tanácsa tagja volt. Több hazai és nemzetközi kitüntetésnek, így a Széchenyi-díjnak, a Magyar Örökség-díjnak és az EU Descartes-díjának a birtokosa. Ashoka, Fogarty, Howard Hughes, Rockefeller és Templeton Awardee/Fellow.

A szinodalitás mint hálózatos szükségszerűség

A hálózatoknak számos olyan tulajdonságuk van, amelyek általánosan igazak a legegyszerűbb fehérjemolekulákat leíró hálózatoktól kezdve a sejteken és az agyunkon át a társadalmi hálózatokig. A szinodalitáshoz három hálózatos fogalom kapcsolódik a legjobban: 1.) a hálózatos csoportok szerkezete, 2.) a hálózat magjának és perifériájának a viszonya és 3.) a hálózatban tapasztalható hierarchia. 1.) A hálózatos csoportokat összekötő „hidak” azok, amelyek közvetítik a csoport tudását, és így a „hálózatos innovációt”. A hidak számának növekedésével a csoportok átalakulhatnak, és így új intézményközi terek teremthetnek meg, amelyek később intézményesülhetnek. A szinodalitás hálózatos hidakat képez, és így növeli az innováció esélyét. 2.) A szociális hálózatok magja a hálózat közepén elhelyezkedő, egymással jól összekötött emberek csoportja. A hálózatos periféria tagjai csak magon keresztül kapcsolódnak egymáshoz. A szokásos helyzetekre adott válaszokhoz elég a hálózatos mag tudása. A szokatlan, új helyzetekre adott válaszokban azonban a periféria tagjainak a részvétele is kell. A szinodalitás segíti a periféria innovációs szerepének kiteljesedését, és ezáltal a hálózat egészének a túlélését az új helyzetekben. 3.) A hálózat hierarchiája akkor működik hatékonyan, amikor begyakorolt válaszok adására van szükség. Új helyzetek esetén azonban szükségessé válik a hierarchikus szintek fokozott kommunikációja egymással. A szinodalitás ezt a „horizontális kommunikációt” teszi hatékonyabbá.

FAZAKAS SÁNDOR

(szül. Marosvásárhely, 1965) református lelkész, professzor, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem (DRHE) tanszékvezető egyetemi tanára. Teológiai tanulmányait Kolozsváron, Nagyszébenben, Debrecenben és Münsterben végezte. 1992–2018 között önálló gyülekezeti lelkészi szolgálatot is végez. Ezzel párhuzamosan 1995-től kezdi el munkáját a felsőoktatásban, 1999-ben doktorál, 2003-ban habilitál. 2004-től kinevezett egyetemi tanár, 2005–2011 között a DRHE rektora, 2015 óta az egyetem Doktori Iskolájának programvezetője, valamint a Doktori és Habilitációs Tanács elnöke. A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) díszdoktora, valamint a BBTE Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar társult oktatója. Számos nemzetközi tudományos testület (pl. Gesellschaft für Evangelische Theologie, Wissenschaftliche Gesellschaft für Theologie) és ökumenikus szervezet (pl. Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa – GEKE/CPCE), illetve azok szakmai munkacsoportjainak tagja. Kutatási területe: reformátori teológiatörténet, egyháztan, szociáletika, egyház és társadalom kapcsolatrendszere, Kálvin és Barth teológiája.

Koinonia a reformátori teológiában

A reformátori teológia meggyőződése szerint az egyház belső lényege a koinonia, egyházszerkezeti eszménye és igénye a presbiter-zsinati egyházkormányzati elv. A ket-
tő a legszorosabban függ össze: a koinonia adja meg az egyházszerkezet teológiai mélyrétegét. Reformátori értelmezés szerint a koinonia alapja és forrása ugyanis Isten Igéjének teremtő munkája: creatura verbi – azaz mint az Isten jelenlétében való részesedés, az Istennel és a hívőknek egymással való közössége nem egyszerűen emberi produktum, hanem isteni ajándék. Ennek az ajándéknak a megélése, illetve az ebben való részesedés viszont arra hívja a hívő embert, hogy törekedjen a közösség megélé-
sére és megvalósítására. Ezért meg kell különböztetnünk ennek a közösségnek szemeink elől elrejtett valóságát, és a „Krisztus földi-történeti létformájában” (Barth) való részesedés mindenki számára megtapasztalható külső rendjét. Az első felett az ember nem rendelkezhet – a közösség, illetve az egyház külső formájának alakítása viszont a hívő közösség feladata, de nem tetszőlegesen, hanem az Isten akarata és munkája iránt engedelmesség függvényében. Ezért a református „egyházi rendtartások” – Kálvin, a reformátori hitvallások és a református teológia szerint – három kérdéskör köré épülnek. Ezek: (1) a tiszt-
ségek és a gyülekezet kormányzása, (2) a gyülekezetek egymáshoz való viszonya (vagyis zsinati felépítése), vala-
mint (3) a gyülekezetek életrendje (az egyházfegyelem). A három dimenzió alapjáról és egymáshoz való dinamikus, egyben feszültséggel teli viszonyulásáról szól az előadás.

